

VRIENDENBRIEF 4

redactieadres:
Pompstraat 17
5481 BL Schijndel

jaargang 2
lente 2003

VOORZITTER VAN DE VRIENDEN AAN HET WOORD

Beste Vrienden,

We zijn het jaar 2003 begonnen met het verzenden van een brief vergezeld van een acceptgiro waarin we u vroegen om ons financieel te steunen. Inmiddels hebben we van meer dan 80% van onze Vrienden een jaarlijkse bijdrage ontvangen. We hebben u daarvoor al schriftelijk bedankt maar willen dat ook hier nog een keer doen. Van de overige 20% hopen we dat ook zij nog een bijdrage overmaken. We hebben de (financiële) drempel bewust laag gehouden namelijk een minimum van €12,50. Het verheugt ons dat een groot aantal van u een hoger bedrag heeft overgemaakt. Dit geeft ons meer armslag om projecten te realiseren. Projecten is een groot woord, we bedoelen daarmee activiteiten die gewoonweg geld kosten zoals bijvoorbeeld het organiseren van lezingen, het uitgeven van de serie wenskaarten 'boerderijen', de kaart van de Pompstraat en het meest recent de heruitgave van het boek 'Jan Heesters, schilder te Schijndel'. Dit boek werd bij de opening van de tentoonstelling "Heesters op het nest terug" op 9 maart jl. gepresenteerd. De reacties waren zeer enthousiast en er is al een flink aantal verkocht.

Inmiddels, sinds de vorige Vriendenbrief, hebben we ook weer een lezing georganiseerd in het 'Kerkje'. Op 10 februari hield drs. J. van Laarhoven een lezing die ronduit geweldig was. Het was een kijk en luisterspel. De heer van Laarhoven, directeur van het Noordbrabants Museum, nam ons bijna 2 uur lang in een boeiend verhaal over de wortels van de Brabantse schilderkunst mee van Jhérónimus Bosch via het impressionisme naar het expressionisme van de 20e eeuw ondertussen tientallen schilderijen projecterend.

Afgelopen zondag, 9 maart werd door G. Scholten, oud-burgemeester en 'architect' van het museum Jan Heestershuis, de tentoonstelling 'Heesters terug op het nest' geopend. Deze bijzondere tentoonstelling willen wij u van harte aanbevelen. Zonder het bezit van het museum tekort te willen doen, mogen we toch aannemen dat veel van het betere werk van Heesters in particuliere handen is. Een deel daarvan is nu te zien. In deze Vriendenbrief gaat Jan Geerts uitgebreid in op deze tentoonstelling.

Ron Stroomer

VRIENDEN VAN HEESTERS AAN HET WOORD

Vraaggesprek met de heer Gijs van den Heuvel

"Jan Heesters was erg trots op zijn zware, ijzeren etspers. Ik heb hem vaak staan poetsen en schuren, want hij moest in perfecte staat blijven", vertelt Gijs van den Heuvel, die als voormalig tuinman annex klusjesman jarenlang het reilen en zeilen ten huize Heesters heeft meegemaakt. "De pers had Jan uit Parijs laten komen, - dat zou eind jaren twintig per trekschuit hebben plaatsgevonden." Met de komst van die pers start Heesters een zeer actieve etsperiode. Ook fier was hij op zijn schilderijen van breedwever Grard van Herk die hij bij wijze van rouwverwerking na de dood van zus Marie maakte. Gijs laat me zo'n groot doek zien: prachtig van kleur en compositie. Hij bezit door jarenlang ijverig verzamelen een mooie collectie van werken van Heesters.

Uit een tuinmangeslacht

Vanaf eind jaren vijftig, toen hij voor 't eerst de appelbomen snoeide, tot en met de beginjaren van het museum was Gijs van den Heuvel actief in de Heesterstuin, afgezien van een korte onderbreking eind jaren zeventig, toen Jan de Wit het korte tijd overnam. Daarnaast verrichtte hij timmerwerk en repareerde van alles: van het dak tot en met de klokken. Gijs komt uit een echt hoveniersgeslacht: zijn oom Dorus legde de tuin van Heesters aan en zijn vader was tuinman bij o.a. directeur Harrie Jansen, achter wiens villa hij in een huis woonde met de voorgevel aan de Bunderstraat.

Om twaalf uur, als Gijs net klaar was met de tuin, had Maria nog vaak een karweitje voor hem. Toch deed Maria zoveel mogelijk tuinwerk zelf zoals het grasmaaien, zelfs later nog, toen ze al hartklachten had. Ze zette thee voor Gijs, die hij buiten al werkend opdrook. Maria was kritisch, maar ze was zeer

dienstbaar aan haar grote held Jan. Als Jan moe thuiskwam nam ze hem de fiets uit handen en zette die dan netjes in het koetshuis, zo vertelt de heer Van den Heuvel.

Een huis vol kunst

Jan was heel gemoedelijk in de omgang en erg gul. Bij de kleinste aanleiding schonk hij iets van zijn werk, bijvoorbeeld een 'krielhaantje' aan mijn dochter. Het huis van Heesters stond zo vol met kunst en antiek dat je er met kinderen niet binnen durfde te komen. Van den Heuvel vraagt zich af waar alles gebleven is.

Hij betreurt het dat de prachtige trap met marmeren onderste trede, afkomstig uit villa "De Borne", nooit ingebouwd is.

Soms reed hij met Jan en Maria naar haar zus Dina in Veghel. Dan zat Maria achter het stuur, hoewel ze geen rijbewijs had. Via de dubbele bediening kon Gijs echter in geval van nood ingrijpen! Vaak nam Maria dan wat moois uit het erfgoed van de familie Van Eerd mee terug naar Schijndel. Dina kwam slechts één à twee keer per jaar naar Schijndel, want ze wist dat Maria haar aan 't werk zou zetten. Af en toe ging Gijs mee op een

pleziertochtje, bijvoorbeeld naar Dieden a/d Maas, steeds met dubbele bediening van de Wolseley.

De latere jaren

Na de dood van Maria in 1980 ontving Gijs een brief van Jan met het verzoek om de tuin weer op orde te brengen. Dat deed hij graag. Jan had zoveel vertrouwen in hem dat hij zelfs zijn mening vroeg over een eventuele schenking aan de gemeente. Van den Heuvel vond dat een goede zaak: op die manier zou het werk van Heesters bijeen blijven. Later nog was hij in dienst van de gemeente een halve dag werkzaam in de Heesterstuin.

Gijs heeft ook nog voor Dina in Veghel gewerkt, nadat zij weer teruggekeerd was naar haar grote huis aldaar. Zijn werk honoreerde Dina soms met een mooi schilderij, zoals een breedwever. Dina was niet zo gelukkig met de eerste opzet van het museum, ze vond het o.a. veel te kaal ingericht. Ze deed zelfs schenkingen aan andere musea. Overigens was Dina ook in 't algemeen erg vrijgevig met het werk van Heesters, zo besluit Gijs van den Heuvel zijn boeiende verhaal.

Jan Geerts

TENTOONSTELLING: HEESTERS TERUG OP HET NEST

Onbekend werk opgespoord

Het verreweg grootste deel van het oeuvre van Jan Heesters bevindt zich in particulier bezit. De eigenaren kunnen kunstliefhebbers zijn, die voor een Heesters het nodige geld over hadden, ofwel erfgenamen van dezen, danwel vrienden, familieleden, burens of hulpen van Jan, die hij (of later schoonzus Dina) met een werk bedacht.

Het bestuur van de Vrienden komt de eer toe een deel van dit grotendeels onbekende werk niet alleen opgespoord te hebben maar ook te exposeren op deze nieuwe tentoonstelling in het oude nest, te weten het museum Jan Heestershuis. De bestuursleden hebben tijd noch moeite gespaard om alles in goede banen te leiden. Natuurlijk zijn we ook veel dank verschuldigd aan alle bruikleengevers, die in groten getale hebben gereageerd op de oproep van de Vrienden.

Feest van herkenning

De kennismaking met Heesters' onbekende werk is een feest van herkenning. Zowel de schilderijen als de aquarellen, tekeningen en etsen dragen overduidelijk zijn eigen signatuur. Bij elk ingebracht werk kan men direct zeggen: "Dat is een echte Heesters". Dat neemt niet weg dat er toch sprake is van een grote verscheidenheid. De werken variëren van een groot, in forse toetsen geschilderd doek van een waterputtende vrouw op een herfstachtig boerenerf via een verfijnd, ingekleurd etsje van een Oosters jongetje tot een subtiele pasteltekening van een Mariabeeld, omzoomd door een boog van bloemen. Er is veel oud werk van voor WO II maar evengoed uit de jaren vijftig en zestig. Dit alles

maakt het beeld dat we van de kunstenaar Heesters hebben nog completer. Hij moet erg gedreven zijn geweest, die elke gelegenheid aangreep om te scheppen. Naar de totale omvang van zijn oeuvre kunnen we slechts gissen, - wat nu boven water is gekomen vormt slechts het topje van een enorme kunstberg. Overigens zal een deel van de aangemelde werken nog worden geëxposeerd in het kader van "Het museumjaar van de boerderij" (zie agenda).

Wilma van Giersbergen

Diverse schilderijen op deze expositie blijken vermeld te staan in de doctoraalscriptie van Wilma van Giersbergen, Schijndelse van origine, die in 1987 op Heesters afstudeerde aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen. Deze dagen is zij weer in het nieuws want zij hoopt op 27 Maart a. s. te promoveren op het proefschrift: "De kunst is geheel en al bijzaak", over leven en werk van C. C. Huijsmans, Van Gogh's tekenleraar (1866-1868). Jan van Laarhoven memoreerde hem ook tijdens zijn boeiende uiteenzetting voor de Vrienden, onlangs in het Hervormde Kerkje.

Ik noem slechts een tweetal schilderijen, die er qua onderwerp uitspringen: Een groot doek waarop verschillende personen een weefgetouw in gereedheid brengen. Daarnaast hangt de pendang, een spoelende vrouw en een wever achter zijn getouw.

De stijl van Heesters

Op deze tentoonstelling vallen een paar sterke, vroege doeken op, onder andere de genoemde boerderij met waterputtende vrouw en het theehuis in Tunis. Op deze doeken is de verf dik, in forse streken aangebracht. Deze schildertrant met zijn krachtige toetsen is duidelijk geïnspireerd door Vincent van Gogh, die pas zo'n 25 jaar na zijn dood, in de beginperiode van Heesters echt doorbrak in Nederland. Dit zien we ook in "Oogstlandschap" en enkele boerderijen, allen uit de jaren dertig en behorend tot de collectie van het museum.

Later heeft Heesters deze stijl verlaten en is hij fijner, zachter gaan schilderen, de verf dunner aanbrengend. Blijkbaar was dat rauwe, ruige toch niet geheel in overeenstemming met zijn aard en karakter. Jan was een ingetogen, fijnbesnaarde man met een groot gevoel voor schoonheid. Niet had hij die expressionistische drang van Van Gogh om de ellende en armoede van de mensen te tonen. Hij was min of meer impressionistisch ingesteld - hetgeen ook Van Giersbergen in haar studie poneert - en wilde de harmonie van de natuur en de omgeving van de mensen laten zien ondanks armoede of andere zorgen. Jan kwam tot een rustige manier van schilderen, passend bij zijn aard en visie op het leven. Ik vermoed dat hij een diepere, mystieke betekenis zag in het schone der aarde, een kijk die rijmde met zijn gelovigheid. Dat wilde hij uitdrukken door zijn werk een vredige, innige rust te laten uitstralen.

Er wordt wel eens geopperd dat zijn latere, fijnere verftechniek te maken had met de anecdotische

zuinigheid van Maria maar ik ben daar niet zo zeker van. Het fijne, subtiele werk paste gewoon beter bij de ingetogen kunstenaar die Heesters in feite was want we zien al eind jaren dertig, als Maria nog lang niet in beeld is, die verschuiving naar een meer ingehouden wijze van schilderen. Maar zoals ieder beginnend schilder heeft Heesters zich aanvankelijk laten beïnvloeden door grote namen in de kunst. Dat leverde veel goeds op maar ook in zijn later werk heeft hij vaak een prachtig kleurevenwicht weten te bereiken, zowel op doek als in tekeningen en aquarellen.

Kleurevenwicht

Veel van de nu geëxposeerde werken laten dat kleurevenwicht zien, steeds is er sprake van een uitgebalanceerd gebruik van bij elkaar passende tonen. Als voorbeelden daarvan wil ik tot slot noemen:

De haven van Honfleur. De kleurharmonie strekt zich uit tot en met de lijst!

Abdij van Averbode, België.

Oosterse vrouw met kruik en Ratmia Mohammed, twee mooi ingekleurde Oosterse etsen.

Er is een breed scala van etsen aanwezig, veelal uit de periode 1929-1933. Ook het prijswinnende "Baale Nethe in de Belgische Kempen" wordt getoond.

Samenvattend mogen we stellen dat deze nieuwe expositie, georganiseerd door de Vrienden, veel onbekend en goed werk van Heesters voor het publiek toegankelijk maakt.

Jan Geert

WETENSWAARDIGHEDEN

- In de maand februari is het museum weer gesloten geweest voor de grote schoonmaak; de laatste sigarenas van Jan is nu intussen weggezoegen.
- Bij het inzamelen voor de tentoonstelling "Heesters terug op het nest" is ons gebleken dat Jan vaak in natura betaalde.
- Op een doek uit 1951 met het interieur van de grote kamer waar Maria aan tafel zit te lezen, heeft Jan de tafel zonder tafelkleed geschilderd!
- In het Kerkje heeft Drs J. van Laarhoven, directeur van het Noordbrabants Museum, in een meer dan 2 uur durende lezing -eigenlijk een kijk en luisterspel- een voortreffelijke uiteenzetting gegeven over de wortels van de Brabantse schilderkunst.
- Op de advertenties in het Schijndels Weekblad en onze oproep in Vriendenbrief nr. 2, hebben 63

personen gereageerd en meer dan 200 werken aangemeld.

- Verantwoording voor de besteding van uw vriendenbijdrage: de advertenties zijn geheel gesponsord, dus 0,0!
- Bij het inzamelen van werken bij particulieren in het kader van de tentoonstelling Heesters terug op het nest heeft het museum een Heesters geschonken gekregen met als titel Jansen de Wit.
- De Vrienden hebben een heruitgave van het boek: Jan Heesters, schilder te Schijndel (1978) gerealiseerd. Het boek, in een geheel nieuw jasje met een tiental reproducties, is bij het museum te verkrijgen voor € 12,50.
- Over de trap valt niets nieuws meer te vertellen dus schrappen we hem uit deze rubriek.

Met dank aan onze sponsors:

- **Architectenbureau van der Reep & Woudstra B.V.**
- **Faréco, Schijndel**
- **Foto Keetels, Schijndel**
- **Rabobank Schijndel**

- **Restauratie-atelier Jos Van Extel**
- **Rijkers Bouwbedrijf B.V.**
- **Studio Skoop Reclame- & Ontwerpburo, Gemonde**
- **Schijndels Weekblad**

Rozenkrans

De symboliek van de roos werd in de oudheid bepaald door de mythe van de dood van Adonis, de geliefde van Venus; uit zijn bloed zouden de eerste rozen zijn ontsproten. In de Christelijke symboliek was de roos zinnebeeld van het door Jezus vergoten bloed bij zijn kruisiging en daarmee het symbool van de hemelse liefde. In de kerkelijke iconografie werd de roos zinnebeeld van vreugde en - als koningin van de bloemen - symbool van de hemelse koningin Maria en van de maagdelijkheid (maagdenbloem). In de middeleeuwen mochten alleen maagden een krans van rozen dragen.

Pas met de heilige Dominicus, in de eerste helft van de dertiende eeuw komt de paternoster of rozenkrans in gebruik in West-Europa. Dominicus is de verlatijnste naam van Domingo de Guzman (Santo Domingo); hij is de stichter van de orde van de Dominicanen. De rozenkrans is een gebedsformule van 150 waarbij een snoer van 50 kralen, opgedeeld in vijf tientallen 3 maal wordt doorlopen. Het getal 150 vindt zijn oorsprong in de 150 psalmen. Vroeger heette de rozenkrans ook wel psalterium. Bij elke kraal wordt een Ave Maria (Weesgegroetje) en bij iedere grote kraal een Onzevader gebeden. Aan het snoer hangen verder nog een crucifix en enkele kralen voor inleidende gebeden.

De oorsprong van het kralensnoer of gebedsnoer is India. Een snoer kralen werd reeds voor onze jaartelling door Brahmanen en Boeddhisten gebruikt bij gebed en meditatie. In landen als Griekenland en Turkije zie je ook nu nog voornamelijk oudere mensen met een snoer kralen in de handen spelen, mediteren, contempleren of misschien alleen de gewrichten van de handen soepel houden.

Vanuit India bereikte het kralensnoer de Islam en het Christendom. De naam rozenkrans berust waarschijnlijk op een foutieve vertaling. In het Sanskriet namelijk heet een een gebedskrans japamâlâ en een rozenkrans japâmâlâ. Zeker is dat gebed (dsjapa) en niet roos (japâ) bedoeld werd. Met deze foutieve vertaling kwam de naam "Rozenkrans" naar Europa.

De rozenkrans is ook de naam van een kerkdienst: "...in de avond ging de familie, dicht aaneengesloten, de deur uit, naar de rozenkrans in de kerk" (Antoon Coolen, De peelwerkers).

Het rozenhoedje is een verkort gebed van de rozenkrans, in plaats van driemaal wordt de kralensnoer slecht éénmaal gebeden.

Onderdeel van de rozenkrans zijn de "geheimen", die het leven van Jezus beschrijven en wel de Blijde geheimen, de Glorievolle geheimen en de Droevige geheimen. In 1936 beveelt Paus Leo XIII aan om op maandag en donderdag de blijde, op dinsdag en vrijdag de droevige en op woensdag, zaterdag en zondag, de glorievolle geheimen te bidden. Daarbij gaat gezamenlijk bidden boven alleen bidden.

De Blijde Geheimen zijn:

- De Engel Gabriël brengt de blijde boodschap aan Maria.
- Maria bezoekt haar nicht Elisabeth.
- Jezus wordt geboren in de stal van Bethlehem.
- Jezus wordt opgedragen in de Tempel.
- Jezus wordt weergevonden in de Tempel.

De Droevige geheimen zijn:

- Jezus bidt in doodsangst tot zijn Heilige Vader.
- Jezus wordt geseseld.
- Jezus wordt met doornen gekroond.
- Jezus draagt zijn kruis naar de berg van Calvarie.
- Jezus sterft aan het kruis.

De Glorievolle Geheimen zijn:

- Jezus verrijst uit de dood.
- Jezus stijgt op ten Hemel.
- De H. Geest daalt neer op de apostelen.
- Maria wordt in de Hemel opgenomen.
- Maria wordt in de Hemel gekroond.

Vroeger had iedereen hier wel een rozenkrans, zeker bij een Communiefeest was dit een gebruikelijk geschenk. In bedevaartplaatsen worden nog overal ter wereld veel rozenkransen te koop aangeboden. De kralen kunnen uit de meest uiteenlopende materialen bestaan, hout, metaal, been, ivoor, barnsteen tot aan halfedelstenen toe. Soms zijn ze schuifbaar aan een koordje geregen, vaker nog met metalen schakeltjes verbonden. Het kruisje is soms rijk bewerkt met filigraan en email. Veel mensen hebben nog een rozenkrans in bezit. In de vitrine in het Museum Jan Heestershuis zijn twee rozenkransen te zien, een uit de negentiende eeuw, en een van veel latere datum, gemaakt van kersenpitten.

Annemarie Cornelissen

AGENDA

- Van 9 maart t/m 22 april: de tentoonstelling "Heesters terug op het nest" (bruiklenen van particulieren);
- Van 9 maart t/m 17 juni exposeert Gert van de Woude in de beeldentuin: "Het fascinerende leven";
- 12 en 13 april is het Nationaal Museum weekend;
- Van 26 april t/m 17 juni expositie in het museum van Peter van de Borne, realistisch fijnschilder;
- 21 juni opening van de binnen-expositie met werken van Jan Heesters: Boerderijen in Brabant en de Belgische Kempen. Deze expositie sluit aan op het "Nationale Museumjaar van de boerderijen";
- In de beeldentuin een expositie in het kader van Tempus Arti: beelden van Belgische kunstenaars.